

Статті



Галина ІВАШКІВ

**ПЕТРО ЛІНИНСЬКИЙ:
СТОРИНКИ БІОГРАФІЇ,
ЗБИРАЦЬКОЇ РОБОТИ І ТВОРЧОСТІ
(до 90-ліття від дня народження)**

**Halyna IVASHKIV. Petro Linyns'kyu: Pages of
Biography, Collecting Work and Creative Activity
(Dedicated to the 90th Anniversary of Birth).**

*“Хто не шанує видатних людей
свого народу, той сам не варт пошани”
Максим Рильський*

У цій статті йдеться про окремі сторінки біографії, збирацької роботи та творчості Людини, яку називали “Легендою Львова”. Упродовж сорока років П.Лінинський сформував велику збірку кераміки, яку 17 січня 2002 р. подарував українському народові в особі Музею етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України.

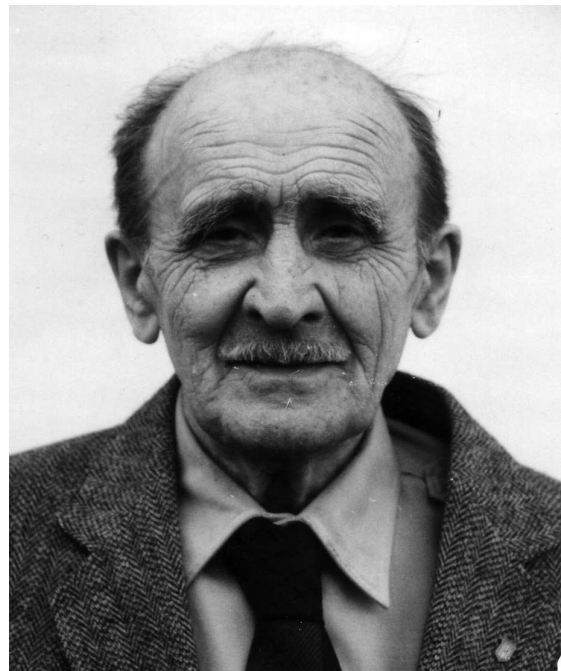
За останні кілька років у культурному житті Львова з'явилися два науково-мистецькі видання зі серії “Українські колекціонери”, в яких подано збірки львівських колекціонерів Івана Гречка¹ та Володимира Вітрука². Сподіваюся, що третім виданням буде праця саме про життя і діяльність Петра Лінинського (1920–2003), званого на теренах України, Польщі, Литви, Білорусі, Росії та інших держав збирача кераміки, реставратора і митця.

Його збірка кераміки, яку він формував упродовж 40 років, є однією з найбільш значущих сторінок в історії українського мистецтва та музезнавства зокрема. Унікальну колекцію кахель

¹Іван Гречко / Упоряд. Тарас Лозинський.– К., Львів: Інститут колекціонерства українських мистецьких пам'яток при НТШ, 2006.– 272 с.

²Сидор О. Колекція Володимира Вітрука: пристрасть і громадянський обов'язок.– Львів: Інститут народознавства НАН України, 2008.– 392 с.

(горщико- та мископодібні, виповнюючі, карнизні, пояскові, увінчуючі) XIV–XVIII ст. дослідники вважають “живою книгою кахельного ремесла”. “Справу” свого життя – всього більше 1300 предметів у 2002 р. збирач подарував Львову – Музеєві етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України. Йдеться не лише про кахлі, а й фрагменти кахель, які не піддаються реконструкції, кераміку давніх археологічних культур та виробу декоративно-ужиткового характеру XVI–XX ст. з відомих гончарних центрів України. Частина з них є в постійно діючій експозиції цього музею (пл. Ринок, 10).



П.Лінинський. 1980-ті рр.

Петро Лінинський народився 1 жовтня 1920 р. у с. Старичі Яворівського р-ну Львівської обл. Його дід – Петро Лінинський (1876–1914) був суддею та адвокатом, активним громадським діячем, послом до галицького сойму³. Високоосвіченими людьми були й його батьки: мати – Марія (1886–1967) – вчителька, батько – Степан (?–1935) – нотаріус. Вони походили зі старих священицьких родів, історія яких сягає XVI ст.

Сестра – Мирослава Лінинська-Ліщинська (1913–1942) – художниця, закінчила Варшавську академію мистецтв. Її чоловіком був митець Омелян Ліщинський (1913–?).

³Лінинський П. // Енциклопедія українознавства. Перевидання в Україні.– Львів, 1994.– Т. 4.– С. 1316.

Дружина – Віра Лінинська (1927–2007), за освітою філолог. Це була мудра і толерантна людина, яка, як ніхто, все своє життя розуміла “хобі” чоловіка, що згодом стало для нього “прямим національним обов’язком”⁴. Усміхнена й доброзичлива пані Віра упродовж багатьох років гостинно приймала у їхньому помешканні в Брюховичах численних гостей, які приїжджали звідусіль. Це і колеги пана Петра, друзі їхніх дітей, дослідники кераміки, музейні співробітники, реставратори.



П.Лінинський і його дружина Віра Лінинська. 14.06.2002 р. Фото Г.Івашків.

П.Лінинський мав середню освіту – 1941 р. закінчив школу в м. Львові. Упродовж 1945–47 рр. працював консерватором Львівської картинної галереї (тепер – Львівська галерея мистецтв).

Петро Лінинський був великим патріотом України, добре знав її історію, а його любові до всього українського не зламали й жорстокі табірні умови – за свої патріотичні переконання з 1947 по 1955 рр. відбував ув’язнення в таборах Воркути, працював на тамтешніх шахтах.

Після повернення з заслання П.Лінинський деякий час займався в Будинку народної творчості та навчався на курсах різьблення по кості в Києві та Москві. З 1957 р. був різьбярем у “Ширпотребі”, згодом організував цех художньої обробки кості та рогу при Львівському м’ясокомбінаті, де виготовляли зразки дрібної скульптури, а також різноманітні прикраси.

У 1963 р. П.Лінинський став членом Спілки художників України (тепер – Національна Спіл-

⁴Лінинський П. Повернене з небуття. Виникнення та розвиток рельєфної кахлі в Галичині. – Львів, 1999. – С. 3.

ка художників). У 1973 р. його виключили з цієї Спілки з ідеологічних міркувань, а поновили лише з проголошенням незалежності України.

У 1968 р. після кількох стажувань у Москві йому присвоїли звання реставратора найвищої категорії. У 1995 р. на святкуванні 75-ліття митця та реставратора в залах Львівської галереї мистецтв її директор і давній приятель П.Лінинського Борис Возницький сказав, що той був тоді єдиним в Україні фахівцем такого високого рівня⁵.

З 1958 по 1971 рр. працював на посаді реставратора Львівського музею українського мистецтва (тепер Національний музей у Львові ім. А.Шептицького). П.Лінинського вважали також фаховим експозиціонером, одним із авторів концепції залів давнього і народного мистецтва, про що не раз згадувала доктор мистецтвознавства, старший науковий співробітник відділу народного мистецтва Інституту народознавства НАН України Раїса Захарчук-Чугай⁶. Його тодішніми колегами були Іван Катрушенко (директор), Ірина Гургула, Віра Свенціцька, Микола Батіг, Володимир Овсійчук, Раїса Захарчук-Чугай, Микола Моздир та інші.

З особливою теплотою пан Петро згадував зустріч із званою художницею та етнографом Оленою Кульчицькою, яку до глибини душі зворушив букетик пахучого горошку, що Лінинський подарував їй на іменини. “Як багато мені подарували квітів, але горошок такий милий мені”, – крізь сльози промовила вона⁷. П.Лінинський згадував, що О.Кульчицька та його бабця були приятельками. Коли п. Петро одружувався (в 1957 р., після повернення з Воркути), то художниця дала гроші на прийняття весільних гостей.

У 1973–81 рр. П.Лінинський уже реставратор, а згодом художній керівник Міжобласної реставраційної майстерні у Львові (тепер “Укрзахідпроектреставрація”). Брав участь у кількох Карпатських археологічних експедиціях Інституту суспільних наук у Львові (тепер Інститут українознавства ім. І.Крип’якевича НАН України).

⁵Див.: Радовський В. Тот, хто дарит иконам вторую жизнь. Петру Степановичу Лининскому – 75! // Высокий замок. – № 51–52. – 7 октября 1995 г. – С. 3.

⁶Захарчук-Чугай Р. У вінок шани // Український керамологічний журнал. – 2004. – № 2–3. – С. 158–159.

⁷Див.: Івашків Г. Слово про Збирача кераміки і Реставратора // Український керамологічний журнал. – 2004. – № 2–3. – С. 166.

У 1986 р. Петро Лінинський пішов на пенсію.

В останні роки свого життя Петро Лінинський виношував ідею написання історії свого роду і уже було розпочав цю роботу, однак не встиг. Захворів на свято Івана (7 липня), помер 10 липня (у трагічний для сім'ї день, коли загинула донька Христина) у своєму помешканні. Поховали митця на свято Петра і Павла (12 липня) 2003 р. на місцевому цвинтарі – в селищі міського типу Брюховичі Львівської обл. Люди, які були присутні на похороні, ще не до кінця усвідомлювали, що Великого Збирача Кераміки та Великого Реставратора вже не буде з нами.

Своєю працею, експонатами чи консультаціями П.Лінинський спричинився до поповнення збірок чи не всіх львівських музеїв. Так, працюючи у Львівському музеї українського мистецтва, він був активним учасником експедицій, в результаті яких до музею надійшли численні предмети старовини. П.Лінинський від Бога мав талант переконувати людей давати пам'ятки до музеїв. Одним із його аргументів, за словами доктора мистецтвознавства Володимира Овсійчука, були слова про те, що все “знищать більшовики, а музеї ці предмети збережуть для наших нащадків”.

Близько сорока іконами він збагатив фонди музею-заповідника “Одеський замок” Львівської галереї мистецтв. Приблизно стільки ж предметів подарував музеям Михайла Грушевського, Маркіяна Шашкевича, допомагав у придбанні предметів до музею Соломії Крушельницької тощо.

У 1990 р. до музею історії Запорозького козацтва на території національного заповідника “Хортиця” п. Петро подарував дуже цінну для нього нагрудну ікону зі святим Миколаєм. За легендою вона походила саме з Хортиці, а до нього перейшла від нащадка кубанського козака Кривошия, який мав високий духовний сан. Окрім цієї ікони від Лінинського музей отримав ще й кілька оригінальних пам'яток. “Завдяки тому, що доля повертає до Хортиці лицем таких людей, як Петро Степанович Лінинський, – писала старший науковий співробітник відділу фондів цього музею Людмила Брацило, – справжнього сподвижника і вболівальника за долю української духовності, козацькі святині, відчуваючи тяжіння Хортиці, повертаються на споконвічну козацьку землю”⁸.

⁸Брацило Л. Козацькі пам'ятки // Сільські вісті.– 2 жовтня 1990.– С. 3.



П.Лінинський і Б.Возницький. Святкування 75-ліття П.Лінинського. Львівська галерея мистецтв. 1995 р. Фото З.Підперигори.



Святкування 75-ліття П.Лінинського. Львівська галерея мистецтв. 1995 р. Фото З.Підперигори.



П.Лінинський у своєму помешканні. 12.07.2002 р. Фото Г.Івашків.

Цінні подарунки від П.Лінинського, зокрема полив'яна кахля XVII ст. з Потелича Львівської обл., теракотова кахля XIX ст. з Полтавщини й банька та глечик Олександри Пиріжок з Адамівки Хмельницької обл. у 1989 і 1998 рр. поповнили фонди Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному⁹.



Г.Голубець, Г.Івашків, П.Лінинський під час відкриття постійнодіючої виставки “Давні кахлі Галичини: від витоків до XVIII століття”. МЕХП. 17.01.2002 р.

Як уже йшлося, великий дар від збирача кераміки, реставратора і митця 17 січня 2002 р. отримав Музей етнографії та художнього промислу.



Експозиція постійнодіючої виставки “Давні кахлі Галичини: від витоків до XVIII століття”. МЕХП. Фото Г.Івашків.

За словами кандидата історичних наук, заступника директора Інституту народознавства НАН України з музейної роботи Романа Чмелика, це стало подією “великої державної ваги, що засвідчила глибокі патріотичні почуття Петра Лінинського та його непохитне бажання усіма засобами

⁹Пошивайло О. Хранитель кахельних літописів // Український керамологічний журнал.- 2004.- № 2-3.- С. 152-154.

зміцнювати Українську Державу”¹⁰. Петро Лінинський увійшов в історію МЕХП як один із найбільших його жертводавців.

Доречно згадати, що до музею (йдеться про фонд народної кераміки) українські глиняні вироби дарували Іван Крип'якевич, Ярослава Музика, Юрій Коцюбинський, Богдан Заклинський, Іван Левинський та інші видатні особистості, а також учителі й студенти. До цього часу музей мав лише кілька справді великих надходжень¹¹. Так, у 1912 р. відомий дослідник мистецтва Костянтин Широцький для Музею НТШ закупив 286 глиняних предметів кін. XIX – поч. XX ст. з гончарних осередків Східного Поділля. 1918 р. музей придбав велику колекцію архітектора Євгена Червінського (зі 1078 предметів – 236 складала керамічні вироби з Гуцульщини та Покуття). 130 глиняних виробів додалося до фонду народної кераміки наприкінці 1930-их рр. від Северини Париллі, службниці ЧСВВ. Десять років по тому, коли було об'єднано етнографічні збірки всіх львівських музеїв та приватних колекцій, до МЕХП влилася велика група кераміки XIX–XX ст. із найвідоміших гончарних центрів Західної України, найбільше предметів – з музею Володимира Дідушицького. Згодом значних поповнень у книгах надходжень не зафіксовано, фонди спорадично збагачувалися поодинокими предметами, знайденими переважно під час етнографічних експедицій співробітників музею до різних регіонів України або в результаті роботи закупівельних комісій.

Колекція П.Лінинського – це особлива гордість музею. Цікавим є й те, що 1988 р., за оцінкою доктора мистецтвознавства Ю.Лашука, ориєнтовна вартість збірки кахель сягала 25–30 тис. карбованців. Отож, такого щедрого дарунку Музей ще не отримував. Тому 2000 (складання заповіту) та 2002 (відкриття залу в експозиції та прилюдний дар збирача) роки для музею завжди будуть пам'ятними, адже йдеться про важливі поповнення фонду народної кераміки та організацію оригінальної виставки “Давні кахлі Галичини: від витоків до XVIII століття”.

¹⁰Див.: Івашків Г. Жива книга кахельного ремесла // Український керамологічний журнал.- 2002.- № 3.- С. 37.

¹¹Докладніше див. про це: Івашків Г. Основні етапи формування збірки народної кераміки в Музеї етнографії та художнього промислу // Український керамологічний журнал.- 2003.- № 2-4.- С. 44-59.

Як згадував П.Лінинський, наприкінці 1990-их рр. йому приснився віщій сон. Начебто стоїть він перед воротами Раю, а святий Петро його питає: “А ти виставку кахлів зробив?” – “Ні”, – кажу я. – “Иди назад, зроби виставку, а тоді приходь, прийму без черги”. Про згаданий вище сон пан Петро переповів усім присутнім на Урочистостях з нагоди безкоштовної передачі його величезної збірки кераміки Музеєві та відкриття виставки”¹².

П.Лінинський тривалий час серйозно розмірковував про організацію своєї виставки кераміки. Розпочав переговори з директором Львівської галереї мистецтв Борисом Возницьким. Виставка тривала з листопада 1999 р. до 1 червня 2000 р. і стала визначною мистецькою подією Львова. Однак п. Петро роздумував і про подальшу долю своєї колекції, яка слушно вважається своєрідною кількостолітною історією розвитку рельєфної кахлі на галицькій землі й “несе в собі як історико-наукові та мистецько-пізнавальні вартості”¹³. Тому для П.Лінинського було важливим, аби його збірка була саме у Львові, де б її досліджували вчені з України та інших держав, опрацьовували студенти мистецьких закладів, зрештою, щоб вона милувала око музейних відвідувачів великого культурного центру, яким є Львів. Отож, не дивно, що п. Петро відхилив пропозицію Львівської галереї мистецтв про постійне експонування його збірки давніх кахель у Золочівському замку (недалеко від Львова), врешті, обравши для експонування своєї величезної збірки один із залів МЕХП. “Переговорний” процес проходив за порад та сприянням відомого львівського скульптора та вченого Дмитра Кривавича.

Про збірку кераміки П.Лінинського я знала ще в середині 1990-их рр., однак лише 1999 р. змогла її побачити в залах Львівської галереї мистецтв, де вона експонувалася. Тоді ж познайомилася і з п. Петром, який дозволив фотографувати його кераміку; була присутня й на обговоренні виставки (1 червня 2000 р.). Згодом ми ще кілька разів розмовляли про його збірку. Коли збирач кераміки прийняв остаточне рішення передати колекцію Музеєві, ми розпочали роботу з її опису.

Перший запис у моєму робочому зошиті дато-

¹² Докладніше див.: Івашків Г. Жива книга кахельного ремесла... – С. 40.

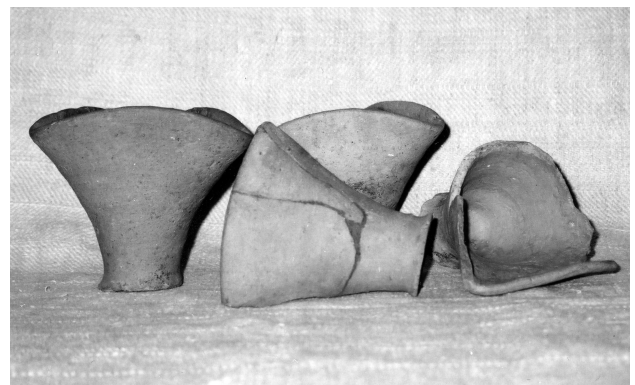
¹³ Лінинський П. Повернене з небуття. Виникнення та розвиток рельєфної кахлі в Галичині. – С. 38.

вано 25 липня 2000 р. Цікаво, що, захопившись роботою, перші дні ми працювали досить довго: з десятої до двадцятої години. Так тривало десь трохи більше тижня. Згодом ми дещо переглянули свій робочий день, трохи скоротивши його.



Г.Івашків і П.Лінинський під час опису збірки кераміки. Жовтень 2000 р. Фото Х.Лінинської.

Однак і в обідню пору (обід у родині Лінинських традиційно починався о пів на четверту) ми фактично продовжували роботу: йшли розмови про предмети, П.Лінинський оповідав цікаві історії, які траплялися з ним під час експедицій, згадував відомих людей, з якими зустрічався тощо.



Кохлі мископодібні. XV ст. с. Потелич Львівської обл. Збірка П.Лінинського.

Саме тоді я звернула увагу на особливі стосунки пана Петра і пані Віри. “Бабця” (чи як він часто її ласкаво кликав “Котусь”) з півслова розуміла свого чоловіка. Вона часто була тим словником-підказкою у згадуванні імен друзів чи знайомих, подій в сім’ї та державі, різних ситу-

адій, які з ними траплялися. Відома дослідниця кераміки, кандидат мистецтвознавства Леся Данченко й досі згадує свої зустрічі в 1960–70-их рр. у помешканні Лінинських: серйозні розмови з паном Петром про кахлі та його жартівливі вислови. Особливо їй запам'яталася фраза “моя жінка шаліє”¹⁴. Це означало – пані Віра шиє шарфи (“шалики”), оскільки, за словами П.Лінинського, “дорога до університету, де вона колись працювала, на той час була закритою”. Гумор часто був тим засобом, який тримав цих славних людей в доброму тонусі. Навіть смерть ніколи не була для них страшною. Про неї вони говорили з місцевим священником Петром та з багатьма знайомими з посмішкою. Пригадую усміхнену п. Віру, яка так зраділа мені, коли я її відвідала в лікарні. Ми говорили з нею про різне, а через якусь мить прозвучала фраза: “Пані Галю, як добре, що ви прийшли до мене в лікарню, тому, як я умру, то це не буде для вас несподіванкою”. “Пані Віра, що Ви так говорите?”, – промовила я. “Це життя, а в житті все може бути”, – усміхаючись відповіла Віра Лінинська. Через два дні після цієї розмови п. Віри не стало...

У вільний від роботи у державних установах час П.Лінинський займався найголовнішою справою свого життя – шукав (розкопував), реконструював та реставрував глиняні вироби. Його “Черепкова Одиссея” розпочалася ще 1959 р. на скелях давньоруської оборонної фортеці Тустань (с. Урич, що на Львівщині). З того часу, за висловом самого збирача, він і “захворів кахлями”. За 40 років зібрав величезну кількість кераміки, найвагомішою серед якої вважав саме колекцію кахель. Б.Возницький писав: “Петро Лінинський зібрав стільки кахель, що є справжнім подвигом, бо жодна з них не була в будинку, а лежала в землі”¹⁵. Важливі слова прозвучали і з вуст В.Овсійчука: “Дмитро Яворницький був великий митець і великий учений. Петро Лінинський, як збирач дуже вузької теми, є не менш важливим. Ви, пане Петре, внесли в скарбницю нашого мистецтва неоціненну колекцію [...]. І ви перший, хто дає нам наукове, історичне і мистецьке наповнення”¹⁶.

В експедиційних виїздах співробітників Львівського музею українського мистецтва, як згадує кандидат мистецтвознавства, старший науковий співробітник відділу народного мистецтва Інституту народознавства НАН України Микола Моздир, П.Лінинський “за відомими тільки йому прикметами визначав для себе об’єкт інтересу”, адже був “обдарований шостим чуттям”, тобто знаходив предмети там, де інші й не підозрювали¹⁷.

Справді, хто б міг подумати, що, скажімо, поміж коріннями великого дерева між селами Попелі та Ясениця-Сільна (Львівщина) можна не лише “копати”, а й знайти неабиякий скарб – кілька великих унікальних рельєфних кахель XVI та XVII ст. із кольоровими емаллями! Ці кахлі, які мають дугоподібну форму та обрамлені рядами рельєфних кульок-“гудзиків” і малих квадратів, дослідники вважають зразками європейського кахлярства за композиційним, декоративним та кольористичним вирішеннями¹⁸.

П.Лінинський дуже не любив, коли його називали колекціонером чи археологом. “Я не колекціонер і не археолог, я є збирач кераміки, а головню кахлів, – розмірковував він у розмовах, – а все інше, що я маю у своїй збірці, було зібрано попри кахлі”. “Я не археолог, я лише підбираю те, що вони “не брали” або не були присутні там, де лежали черепки. Дивно, але археологи цікавилися давнішими часами, наприклад, палеолітом та неолітом, а період від монголо-татарської навали до другої пол. XVIII ст. лишався без їхньої уваги”, – часто любив повторювати п. Петро. Тому, “не маючи офіційних прав на розкопки”, він не був байдужим до жодного місця з розкопаною землею, тобто “копав усюди, де була розрита земля”. Його цікавили будь-які ремонтні роботи на старих львівських вулицях, котловани міських забудов (Львів), будівництво мостів (Токи), території замків (Львів, Галич, Олесько, Невицько), монастирів (Лаврів, Крехів, Святовоздвиженський скит у Маняві), стрімкі урвища (П’ятничани, Урич), береги рік (Потелич, Підгороддя), розорані поля (Підгороддя), пасовища (Збараж), сміттєзвалища (Брюховичі), лісосмуги (Ясениця-

¹⁴Зап. 10.11.2008 р. у Києві від Лесі Данченко, 1930 р. н.

¹⁵Івашків Г. Слово про Збирача кераміки і Реставратора...– С. 37.

¹⁶Цит. за: Івашків Г. Жива книга кахельного ремесла...–

С. 38.

¹⁷Моздир М. Штрихи до портрета // Український керамологічний журнал.– 2004.– № 2–3.– С. 160.

¹⁸Лашук Ю.П. Українські кахлі IX–XIX ст.– Ужгород, 1993.– С. 26.

Сільна, Попелі), комини будинків (Рава-Руська) тощо.

У Львові найбільше предметів він виявив біля Головної пошти (коли викопали котлован, то було видно фундаменти церкви св. Духа), під Замковою горою та за Арсеналом. Кілька черепків від мисок він знайшов у землі на вул. Драгоманова, 42 (колишня назва вул. Гончарська).

Прикметно, що низку предметів П.Лінинський виявив у церквах. Так, біля підніжжя церкви св. Духа у Потеличі викопав два теракотові свічники, а в церкві серед старих предметів знайшов полив'яний. Кілька горщиків виявив у церкві св. Онуфрія. Їх використовували для того, щоб розчинити фарби під час ремонту її приміщень. В одній із ринок-триніжок, яка походить з Потелича, в церкві села недалеко від Кам'янки-Бузької зберігали матеріал для кадилиць. Велику миску (в – 26, д – 40,5 см), яка є виробом потелицьких гончарів, П.Лінинський знайшов на горіщі монастиря св. Миколая в Крехові. Горщик з Потелича збирач кераміки також виявив серед старих предметів церкви с. Соколівка Львівської обл. Один зі свічників – в церкві м. Бережани, інший (Миколи Сусловича зі Старої Солі) у капличці Лаврова. Два свічники (вкриті зеленою і жовтою поливами) І.Могитич та В.Вуйцик виявили під підлогою церкви св. Духа в Потеличі і подарували їх П.Лінинському. Дві оригінальні увінчуючі кахлі з мотивом “дерева життя” збирач кераміки знайшов у підземеллях Преображенської церкви у Львові.

У церкві села, що неподалік Старої Солі, зберігся флакон роботи місцевих майстрів; виріб має карбований край. З горища плебанії церкви Миколаєва збірку Лінинського поповнив горщик, з іншої плебанії (біля Дрогобича) збирач кераміки привіз великий бутель, виготовлений із кам'яної маси. Рідкісною знахідкою є “маківка” (тип архітектурної кераміки, яку встановлювали над банями церков, каплиць та будинків). Її на поч. 1980-их рр. п. Петро виявив у когось з мешканців с. Різдяни Старосамбірського р-ну Львівської обл.

Кілька глиняних виробів Петро Лінинський разом з Ігорем Мицьком обміняли на баньку з Комарного Львівської обл. в одному зі шкільних музеїв Городка Львівської обл. Інший предмет зі своєї збірки обміняв у Богдана Сороки на зеленополив'яний свічник з Гуцульщини.



Кахля. с. Олесько Львівської обл. XVI ст. Збірка П.Лінинського.



Кахлі. XVI ст. с. Ясениця-Сільна Львівської обл. Збірка П.Лінинського.



Кахля. с. Середнє Закарпатської обл. Друга половина XVI-XVII ст. Збірка П.Лінинського.

Цілу групу дитячих іграшок (“монеток”) у 1950-их рр. П.Лінинський придбав на Закарпатті. Упродовж 1970–80-их рр. сформував збірку кераміки зі Шпиколос Львівської обл. – глиняні предмети купував у Львові на Краківському базарі безпосередньо в гончарів. Серед цих виробів привертають увагу роботи Ольги Вульчак та Миколи Бацинського.



Кахля. м. Львів. XVI ст. Збірка П.Лінинського.



Кахля. с. Лаврів Львівської обл. Друга половина XVII ст. Збірка П.Лінинського.

Збирач дуже часто працював в екстремальних умовах та ситуаціях, проте він ніколи не втрачав життєвого оптимізму: серйозна робота і жарти, анекдоти, смішні історії та бувальщини – невіддільні одне від одного. За словами п. Петра, тільки чудо і “перекур” врятували його від обвалу землі під час однієї з експедицій.

Галичиною він спершу об’їжджав на своєму моторолері (“мотоциклетці”), а згодом автомобілі “Москвич”. На свої виїзди іноді брав зі собою

п. Віру з малими дітьми. Дружина розповідала, що “сім’ю залишав збирати гриби (грузді) або займатися іншими справами, а сам “пропадав” на цілий день. Іноді “з черепкових виїздів” додому повертався о 2–3 годині ночі”.

Про свої надбання п. Вірі не завжди говорив правду, бо дуже часто купував кераміку та інші предмети в “комісійних магазинах”, де витрачав усі гроші. “Коли вмру, то будеш знати, куди я гроші вкладав,” – жартував із дружиною. Подібна ситуація була тоді, коли серед “оцінених товарів” побачив образи буковинського художника Пігуляка. Купуючи їх, звернувся до своєї доньки Марти, що “бабці не будемо казати, скільки вони коштували”.

Наполегливість п. Петра виявлялася в тому, що в “одне місце” він міг їздити по кілька разів. Так, привізши “кахлевого брукхту” зі Збаража, він виявив, що до однієї кахлі не вистачало малого фрагменту, який (на диво!) йому вдалося знайти наступного разу. Подібні історії часто траплялися з ним упродовж сорока років.

Використовуючи шахтарський метод і техніку з найпростішим інструментарієм “власного помислу” (лопатка, штихель та долото), П.Лінинський упродовж свого життя “перевернув” тонни землі, “весь ґрунт проходив крізь пальці, аби не проскочив жоден фрагмент”. Близько двох років збирач спорадично проводив розкопи біля П’ятничанської вежі (Львівська обл.), де знайшов фрагменти унікальних кахель, а з великої кількості кахлевого брукхту (понад 90 кг!) вдалось реконструювати кілька посудиноподібних (горщиків) кахель. Іноді в “транспортуванні” черепків йому допомагали друзі (як згадував мистецтвознавець Ігор Мицько, він переніс великий наплічник із глиняним “скарбом”)¹⁹. Завдяки зусиллям і старанням умілого майстра уламки перетворювалися на кахлі та інші форми. “Гіпотетично можна твердити, що кількість зразків кахель все-таки обмежена. Деякі з них уже знайдено, а решта ще жде під землею свого щасливого відкриття”, – писав П.Лінинський²⁰. Часто з його уст звучала фраза, яка супроводжувалася хитрою усмішкою: “На пошуки кахлів я мав “легку руку”²¹.”

¹⁹ Див.: Івашків Г. Слово про Збирача кераміки і Реставратора...– С. 163.

²⁰ Лінинський П. Повернене з небуття. Виникнення та розвиток рельєфної кахлі в Галичині.– С. 4.

²¹ Див.: Івашків Г. На пошуки кахлів я мав “легку ру-

Всі предмети зі збірки П.Лінинського були позначені своєю великою історією. Про них він міг розповідати годинами, пригадуючи найрізноманітніші ситуації, які траплялися під час їхніх пошуків. Йшлося про точне місцезнаходження кахель чи їх фрагментів, про те, які предмети були поруч із ними, в яких умовах довелося перевозити знахідки, як тривала реконструкція і т. д. Петро Лінинський мав свої улюблені кахлі, деякі запам'яталися особливим підходом у реставрації. Розгадки над окремими композиціями кахель тривали іноді по кілька місяців чи навіть років, оскільки вони поставали із маленьких частинок. П.Лінинський довго зберігав навіть малі фрагменти, адже вони могли стати у пригоді під час реставрації коли не тепер, то трохи пізніше. Такими частинками він закладав усі власноруч виготовлені полиці у гаражі, а предмети, які поставали з них, знаходили своє місце вже на кімнатних полицях.

Кожна пам'ятка мала свою історію: збирач знав де, коли і за яких обставин її знайшов, біля яких предметів вона лежала, як перевозив... "Оцю кахлю я дуже люблю, а цією дуже горджуся, а ота знайдена у "товаристві" таких предметів...", – часто говорив художник-реставратор. "А цю групу предметів знайшов на площі святого Духа, інші – під Замковою горою, за Арсеналом. А ця кахля [йдеться про потелицьку кахлю XVII ст. – Г.І.], – розповідав він, – є моєю першою спробою реконструкції".

Під час роботи з опису збірки декоративно-ужиткової кераміки XVI–XX ст. п. Петро також брав у руки предмет і згадував, як він до нього потрапив. Відтак виявлялося, що частину глиняних виробів П.Лінинському дарували його знайомі і колеги, бо знали, що цим принесуть йому велику радість. З-поміж них він згадував імена (в дужках позначатимемо місце походження кераміки) Романа Багрія (Яворів), Юрія Волощак (с. Липівка), Ольги Ігнатів (Потелич), Тараса Лозинського (Косів, Пістинь), Ігоря Мицька (Сокаль, Олесько), Ярослава Новаківського (Обич), подружжя Павликів (Лемківщина), пастуха Павлуса (Збараж), Зеновія Підперигори (Копичинці), Романа Федоріва (Івано-Франківщина), Романа Фіголя (Галич), Олексія Шатківського (Тернопільщина) та інших.

ку" // Міст. Мистецтво. Історія. Сучасність. Теорія.– К., 2005.– № 2.– С. 85–90.

Свою реставраційну та реконструкційну роботу П.Лінинський умовно поділив на дві зміни – денну і нічну. Часто лягав спати тоді, коли сонце вже було досить високо. Втоми, як правило, не відчував, бо часто був утішений результатами своєї праці. У реставрації та реконструкції П.Лінинський був дуже вимогливим як до себе, так і до тих людей, які також цим займалися. Він іноді по кілька разів "переробляв" уже здавалося б відновлену кахлю та посуд, тобто знову їх реконструював, поки "не досягав задуманого результату".

За 40 років збирацької практики П.Лінинському пощастило знайти лише кілька кахель цілими, а композиції сотень інших "народжувались" із більших чи менших фрагментів (іноді з кахель з різних місцевостей, виконаних за допомогою однієї матриці) шляхом реконструкції. Так, кахля XVI ст. "Геральдичний лев" складається із двох частин (одна знайдена в Звенигороді, друга – у Львові); кахля XVII ст. "Витівки Русалки" реконструйована з фрагментів, знайдених у Потеличі та Олеську. У збірці є кахлі, реконструйовані на основі 1-4 чи 5–9–12 і більше фрагментів. А один із горщиків складено зі 117 малих фрагментів!



Горщик. XII–XIII (?) ст. с. Підгороддя Івано-Франківської обл. Збірка П.Лінинського.

Отож, своїм зусиллям і старанням реставратор вдихав у предмети "нове життя". Найдовше доводилось розгадувати сюжетні композиції – щоб об'єднати окремі фрагменти в "одну цілість", "мозаїчний" монтаж міг тривати десятки годин. Всі ці питання хвилювали реставратора, який працював "до останньої своєї хвилини". За словами дружини, у той самий день, коли п. Пет-

рові стало погано, він тримав у руках кахлю, якій мав дати "нове життя"... Гортаючи сторінки свого робочого зошита, навпроти записів про окремі предмети знаходжу примітки – "в роботі". Йшлося про глиняні пам'ятки, які він планував ще реставрувати чи реконструювати.



Ринки. XVIII ст. м. Львів. Збірка П.Лінинського.

Петро Лінинський намагався по-науковому підходити до своєї діяльності. У цьому плані його можна порівняти з видатним українським археологом, етнографом та музеєзнавцем, директором Київського міського музею (тепер – Національний художній музей) Миколою Біляшівським (1867–1926).



Миска. Кін. XIX – поч. XX ст. с. Комарно Львівської обл. Збірка П.Лінинського.

У листі до антрополога, археолога та етнографа Федора Вовка (1847–1918) від 30 квітня 1899 р. він писав: "...У нас єсть чимало копачів, та не кожний розуміє та дбає про наукове значення старовини"²². Петро Лінинський не ли-

²²Листування М.Ф.Біляшівський – Ф.К.Вовк.– Запоріжжя, 2002.– С. 10.

ше дбав про наукове опрацювання збірки, а й сам листувався, спілкувався, дискутував із відомими вченими, які досліджували кахлі. Його адресатами були Леся Данченко (Київ), Нінель Немцова (Москва), Я.Пуят (Рига), Станіслав Гаєрський (Варшава) та інші дослідники. Окрім того, збирач кахлів ретельно "студював" праці відомих європейських вчених, зокрема С.Амбросіані (Німеччина)²³, М.Домбровської²⁴, Р.Райнфуса (Польща)²⁵, Б.Слатінеану (Румунія), В.Собаля (Білорусь), М.Малевської та П.Раппопорта (Росія)²⁶. Наукові аспекти дослідження кахель він обговорював із львівськими вченими: В.Вуйциком, Ю.Лашуком, М.Моздиром, Д.Крвавичем, В.Овсійчуком, Ф.Петряковою та іншими. Свої міркування щодо розвитку рельєфних кахель у Галичині П.Лінинський виклав у передмові до каталогу виставки "Повернене з небуття. Виникнення та розвиток рельєфної кахлі в Галичині"²⁷.

Петро Лінинський відомий і як митець – уже йшлося, що свій творчий шлях він розпочав 1957 р. – працював в галузі пластики (ліплення, різьблення по дереву, кості та рогу), брав участь в обласних та республіканських виставках, на яких були представлені барельєфи, вироби з кості й рогу, брошки, відреставровані пам'ятки. Так, брошки "Одеса", "Крим" (мідь, гравірування; 4,5 x 6; 3,5 x 6 см) експонувалася на республіканському конкурсі сувенірів у 1961 р.; брошка "Українка" (мідь, гравірування; 6 x 5 см) на такому ж конкурсі в 1962 р.

У статуетці "Індіанка з голубом миру" (1957) автор поєднав три кольори кістки – білий, сірий та чорний. Робота відзначається вдалим композиційним та художнім вирішенням, тонкою пластикою. Легкість виконання та ліричність притаманна творам "Цапок", "Цапок та собака", "Коник", "Чайка". Героїв казок ("Лис Микита") та ба-

²³Ambrosiani S. Zur typologie der Älteren kacheln.– Stockholm, 1910.– 143 p.

²⁴Dąbrowska M. Kafle i piece kaflowe w Polsce do końca XVIII wieku.– Wrocław; Warszawa; Kraków; Gdańsk; Łódź, 1987.– 273 s.

²⁵Reinfuss R. Ludowe kafle malowane.– Kraków, 1966.– 163 s.

²⁶Малевская М.В., Раппопорт П.А. Декоративные керамические плитки древнего Галича // Slovenská Archeológia separátny výtlačok.– Bratislava, 1978.– XXVI-1.

²⁷Лінинський П. Повернене з небуття. Виникнення та розвиток рельєфної кахлі в Галичині.– Львів, 1999.– 47 с.



П.Лінинський. Статуетка "Індіанка з голубом миру".
Кістка, різьблення. 1957 р.



П.Лінинський. Брошка "Одеса". Мідь, гравірування.
1961 р.



П.Лінинський. Статуетка "Коник". Ріг, різьблення.
1960 р.



П.Лінинський. "Тарас Шевченко". Дерево, різьблення.
1961 р.

йок ("Слон та Моська") автор створив із певною іронією.

Із рогу та кості майстер вирізьблював письмове приладдя, попільнички ("Рибка", "Альбатрос"), ножі для розрізування паперу тощо.



П.Лінинський. Плакета "Андрій Савка". Мідь, гальвано-пластика. 1966 р.

З 1960-их рр. Петро Лінинський почав виготовляти статуетки, плакети й барельєфи на українську тематику, зокрема й портрети видатних українців:

1960-ті рр. – "Надійшла весна прекрасна" (мідь, гальвано-пластика);

1960-ті рр. – "Сестри: Галичанка і Наддніпрянка" (дерево, різьблення);

1961 р. – "Т. Шевченко" (дерево, різьблення);

1962 р. – "Козак Мамай"; "Еней" (гіпс, кераміка, ліплення, штампування);

1964 р. – плакета "Тарас Шевченко" (мідь, гальвано-пластика);

1966 р. – "Роксоляна" (мідь, гальвано-пластика);

1966 р. – "Андрій Савка" (мідь, гальвано-пластика);

1966 р. – "Дмитро Дедько" (частина триптиху, мідь, гальвано-пластика);

1968 р. – "Яворівська мати" (гіпс, штампування);

1968 р. – плакета "Маркіян Шашкевич" (мідь, гальвано-пластика);

1969 р. – "Ярослав Осмомисл" (частина триптиху, мідь, гальвано-пластика);

1998 р. – "Данило Галицький" (частина триптиху, гіпс, штампування);

1999–2000 рр. – "Митрополит Андрій Шептицький" (гіпс, штампування).

У 1957 р. митець одержав премію першого ступеня на Всесоюзній виставці до VI Всесвітнього фестивалю молоді та студентів у Москві за статуетку "Індіанка з голубом миру". Другу премію йому вручили в 1970 р. на конкурсі сувенірів Українського товариства охорони пам'яток історії та культури у Львові. Далі упродовж кількох років П.Лінинський діставав численні нагороди, дипломи, подяки за організацію та участь у республіканських та обласних виставках.

"Вся моя творчість також похідна від кахель, оскільки саме вони мене спонукали створювати свої барельєфи", – часто любив повторювати П.Лінинський. Одним із останніх був барельєф митрополита Андрея Шептицького.

Твори П.Лінинського зберігаються у музеях Львова: Музей етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України (дві глиняні плакети: "Яворівська мати" (1963 р.) і "Т.Шевченко" (1966 р.)²⁸ та кілька виробів із кості), Національний музей у Львові ім. А.Шептицького (попільнички "Рибка", "Альбатрос" із рогу та кості), Львівська національна галерея мистецтв, а також музеях Запоріжжя, зокрема Музею історії Запорозького козацтва на території національного заповідника "Хортиця" тощо.

Таким П.Лінинський увійшов в історію розвитку українського мистецтва загалом та кахлярства зокрема. Глибокий патріотизм та почуття власної гідності, вимогливість до себе та інших, відданість справі, якій присвятив своє життя, – ось далеко не повний перелік головних рис його характеру і творчого портрета.

Назавжди залишаться у моїй пам'яті той погляд з-під брів, іноді навіть дуже проникливий, задоволена посмішка і улюблені світлини в профіль.

²⁸МЄХП.– ЕП 70273, ЕП 70798.